

УДК 378:37.011.3–051:811.111(045)

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ: ІСТОРИЧНА РЕТРОСПЕКТИВА

Максак І.В., Радченко М.В.

Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка

У статті розглядається проблема професійної підготовки майбутніх учителів англійської мови у початковій школі на факультеті початкового навчання Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка протягом двадцяти років (1996-2016) в історичній ретроспективі. Уточнено поняття «професійна підготовка майбутніх учителів англійської мови у початковій школі». Здійснено аналіз становлення процесу професійної підготовки майбутніх фахівців до навчання молодших школярів англійської мови. Окреслено основні тенденції у галузі вищої педагогічної іншомовної освіти та вимоги до рівня професійної підготовки сучасного вчителя англійської мови початкової школи. Обґрунтовано специфіку фахової підготовки майбутніх педагогів з урахуванням традицій та позитивного досвіду організації навчально-виховного процесу на факультеті початкового навчання.

Ключові слова: професійна підготовка, компетентнісний підхід, майбутній учитель англійської мови, молодші школярі, початкова школа.

Постановка проблеми. Сьогодні в Україні відбувається становлення нової системи вищої освіти, яка орієнтується на входження у світовий освітній простір на засадах повноправного, конкурентоздатного партнера. Створення сучасної освітньої парадигми обумовлено вибором України курсу на міжнародний освітній простір, інтеграцію, наукову співпрацю з європейськими країнами та спрямовано на підготовку компетентного вчителя англійської мови у початковій школі.

Процес підготовки майбутнього фахівця англійської мови початкової школи регулюється низкою державних нормативних документів: Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012-2021 рр. (2012), Проект Концепції розвитку освіти України на період 2015-2025 років (2014), закон України «Про вищу освіту» (2017), які окреслюють особливості розвитку освітньої галузі, визначають теоретичні і практичні основи організації процесу підготовки майбутніх учителів початкових класів у цілому, і учителів англійської мови, зокрема.

Процес підготовки майбутнього фахівця англійської мови в галузі початкової освіти також висвітлюється в Концепції «Нова українська школа», метою якої є забезпечення проведення докорінної та системної реформи початкової освіти. Цією концепцією передбачається виконання положень, на яких варто зупинитися у контексті нашого дослідження:

- ухвалення нових стандартів загальної середньої освіти, розроблених з урахуванням компетентностей, необхідних для успішної самореалізації особистості;
- запровадження принципу педагогіки партнерства, що ґрунтується на співпраці учнів, учителів і батьків;
- запровадження принципу дитиноцентризму (орієнтація на потреби учня);
- удосконалення процесу виховання, що дасть змогу засвоїти новий зміст освіти;
- підвищення мотивації вчителя шляхом надання академічної свободи;
- створення сучасного освітнього середовища, яке забезпечить необхідні умови, засоби і технології для навчання учнів, учителів і батьків [3].

Для досягнення мети Концепції необхідно, в першу чергу, забезпечити стимулювання вчите-

ля до особистого і професійного зростання та надання йому академічної мобільності й автономії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Процес професійної підготовки майбутніх учителів англійської мови початкової школи до успішної діяльності в умовах сьогоденного реформування освіти є об'єктом багатьох наукових розвідок у галузі філософії, психології та педагогіки. Значну увагу розробці окресленої проблеми приділяли такі науковці: загальнопедагогічні дослідження фахової підготовки (О. Абдуліна, Ф. Гоноболін, М. Євтух, В. Крутецький, З. Курлянд, Н. Талізін); професійна підготовка майбутніх учителів початкових класів (А. Алексюк, Н. Бібік, В. Бондар, І. Зязюн, О. Савченко, С. Стрілець); підготовка майбутніх учителів англійської мови у початкових класах (О. Бігич, О. Бондаренко, В. Плахотник, С. Роман).

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на значний інтерес як вітчизняних, так і зарубіжних науковців до поставленої проблеми, окремі аспекти професійної підготовки фахівців англійської мови у початковій школі залишаються недостатньо висвітленими.

Мета статті. Метою статті є здійснення ретроспективного аналізу становлення процесу професійної підготовки майбутніх учителів англійської мови початкової школи на факультеті початкового навчання Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка з 1996 року по теперішній час; обґрунтування специфіки фахової підготовки майбутніх учителів англійської мови початкової ланки в сучасних умовах реформування освіти, спираючись на традиції та позитивний досвід організації навчально-виховного процесу.

Виклад основного матеріалу. Відомо, що основними складовими професійної підготовки майбутнього вчителя англійської мови у початковій школі є комплекс методологічних, педагогічних, методичних проблем, які ставляться і розв'язуються через залучення студентів вищої школи до практичної педагогічної діяльності, спрямованої на підвищення рівня їхнього професіоналізму. Слідом за Л. Калініною та І. Самойлюкевич ми трактуємо професійну підготовку фахівця англійської мови у галузі початкової освіти як процес оволодіння життєвими компетентнос-

тями, загальнонауковими, професійними знаннями і вміннями для успішного здійснення професійної діяльності, а також методичними основами навчання англійської мови молодших школярів з урахуванням їхніх вікових особливостей, цілей, завдань, змісту, принципів, методів і технологій навчання англійської мови у 1-4 класах [2].

Факультет початкового навчання здійснює фахову підготовку майбутніх учителів початкових класів за декількома спеціалізаціями. Одна з них – «Іноземна мова (англійська)», яку було започатковано відповідно до наказу № 183 від 28 грудня 1995 року: «Згідно з рішенням вченої ради інституту / протокол №6 від 27 грудня 1996 року / з огляду на потребу спеціалістів початкового навчання і англійської мови в школах області, за умови забезпечення кадровим складом та матеріально-технічної бази, відкрити на факультеті початкового навчання спеціальність «початкове навчання і англійська мова».

Таким чином, у 1996 році за ініціативи та підтримки декана факультету початкового навчання, професора, кандидата філологічних наук Бобиря О. В. відбувся перший набір студентів. У складі першої академічної групи навчався 21 студент: 19 дівчат і 2 хлопці.

Фахову підготовку студентів забезпечувала загальноуніверситетська кафедра іноземних мов (завідувач: кандидат педагогічних наук, доцент Іванишина В.П.). Викладання профільних дисциплін здійснювали досвідчені викладачі: кандидат філологічних наук, доцент Куций В.В., кандидат педагогічних наук, доцент Іванишина В.П., старший викладач Бондуровська Г.Г. Згодом до когорти професіоналів доєдналися справжні педагоги та майстри своєї справи, які заклали міцний фундамент для подальшого розвитку та процвітання спеціальності: кандидати філологічних наук Полякова А.А., Градобик М.С., старший викладач Катруца Ж.М., а також випускники Ніжинського державного педагогічного інституту імені Миколи Гоголя Хахуда І.В., Коваленко О.М.

Пріоритетом діяльності кафедри була підготовка кваліфікованих учителів англійської мови у початкових класах. З цією метою значно поліпшувалася матеріально-технічна база, поповнювався викладацький склад, удосконалювалося навчально-методичне забезпечення, застосовувалися інформаційно-комунікаційні технології у навчально-виховному процесі, впроваджувалися інноваційні методи викладання, налагоджувалася тісний зв'язок з навчальними закладами міста Чернігова та області, відбувалася співпраця та обмін науково-методичними досягненнями і досвідом з освітніми установами України. На той час навчально-виховну роботу здійснювали викладачі кафедри іноземних мов: кандидат педагогічних наук, доцент Кміть О.В., багаторібною науковці Пікуза О.А., Маніна Л.М., Городнича Л.В., Симан І.А., Конотоп О.С. Протягом 2003–2005 років на кафедрі розпочали свою професійну діяльність Максак І.В., Радченко М.В., Герасименко М.Д., Поліщівська Є.М., Заїка Д.В., Прокопенко О.І., Білугра І.М., Мірошник І. В.

Зростає і розширювався факультет, підвищувався фаховий рівень викладачів. З метою поліпшення професійної підготовки майбутніх учителів англійської мови у початковій школі у серпні

2007 року за рішенням Вченої ради університету та за наказом ректора університету Носка М. О. розпочала свою діяльність кафедра іноземних мов та методики їх викладання у початковій школі. Кандидат педагогічних наук, доцент Кміть О. В. очолила кафедру, яка здійснювала навчально-виховну, методичну діяльність зі спеціалізації «Мова та література (англійська)», а також науково-дослідну роботу за темою «Формування професійної компетенції майбутніх учителів англійської мови початкових класів з урахуванням сучасних тенденцій у ранньому шкільному навчанні англомовного спілкування».

У 2009 році відбулося об'єднання кафедри слов'янської філології та кафедри іноземних мов та методики їх викладання у початковій школі в одну – кафедру мов і методики їх викладання у початковій школі під керівництвом кандидата педагогічних наук, доцента Сеніної В. К.

На сьогоднішній день на кафедрі мов і методики їх викладання (завідувач кандидат педагогічних наук, доцент Мамчич О.Б.) існує секція, якою керує кандидат педагогічних наук, доцент, у минулому випускниця спеціалізації Мірошник І. В. Спеціалізацію обслуговують висококваліфіковані викладачі: кандидати педагогічних наук: Биконя О. П., Кміть О. В., Конотоп О.С., Михайленко О.В., Мірошник І.В., викладачі: Герасименко М.Д., Максак І.В., Радченко М.В.

Науково-педагогічний склад кафедри забезпечує професійну підготовку фахівців шляхом організації навчально-виховної та науково-дослідної діяльності за кредитно-модульною системою у межах аудиторної, самостійної, індивідуальної і практичної форм роботи, а також проведення контрольних заходів у процесі вивчення фахових дисциплін. Зазначена фахова підготовка відбувається, в першу чергу, у процесі вивчення базових дисциплін мовного циклу: «Практичного курсу англійської мови» і «Практики усного та писемного мовлення».

Метою викладання фахових дисциплін мовного циклу є формування професійно-орієнтовної англомовної комунікативної компетентності у студентів, майбутніх учителів англійської мови у початкових класах, а також здійснення виховання, освіти і розвитку особистості студента у процесі навчання.

Основними завданнями вивчення фахових дисциплін є: набуття студентами мовних, лінгвокраїнознавчих та культурологічних знань з дисциплін; подальший розвиток системи мовленнєвих умінь говоріння, читання, письма та аудіювання; формування соціокультурної компетентності шляхом поглиблення знань студентів про історію, культуру, побут, звичаї і традиції народу, мова якого вивчається; формування професійної компетентності шляхом залучення до виконання професійно-орієнтованих завдань; формування у студентів позитивного ставлення до оволодіння мовою і культурою англомовного світу; виховання і розвиток у студентів почуття самосвідомості; формування вміння міжособистісного спілкування, необхідного для повноцінного функціонування у навчальному та професійному середовищі.

Згідно з вимогами Загальноєвропейських Рекомендацій з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання та освітньо-професійної програми майбутні фахівці повинні знати: звуковий склад мови, основні звукові та просодичні явища мови;

лексичні одиниці, які мають найбільш об'єктивну частотність у мові, та які входили до шкільного мінімуму; загальнонаукову та професійну лексику; афіксальне словотворення; соціокультурні особливості, звичаї та традиції англійських країн; норми міжкультурного спілкування, зокрема на професійному рівні; граматичний матеріал, граматичні форми та конструкції; структуру простого та складного речення, структурні типи речень; тематику текстів для читання та обговорення: науково-популярну, країнознавчу, загальнонаукову, професійну; тематику для усного мовлення: життя студента, його захоплення, відпочинок, здоровий спосіб життя, проблеми охорони навколишнього середовища, майбутня професія, проблеми освіти та виховання дітей, естетичний та емоційний розвиток особистості вчителя та учня; висловлювання привітання, вдячності, порада, схвалення, зауваження та іншу тематику, пов'язану з повсякденними побутовими, мовленнєвими ситуаціями, а також тематику загальнонаукову, країнознавчу і фахову.

Відповідно до вимог Загальноєвропейських Рекомендацій з мовної освіти майбутні педагоги повинні вміти: чітко виражати точку зору з проблеми; зважувати позитивні та негативні сторони проблеми; використовувати комунікативні стратегії, щоб підтримувати розмову за темою; ускладнювати конструкції у структурі речення, формальні ознаки логічно-сміслових зв'язків між елементами тексту; підтримувати або спростовувати аргумент/думку; підсумовувати, отримувати інформацію і коментувати її; підтримувати розмову без попередньої підготовки; розуміти і реагувати на повідомлення загального характеру та з метою отримання спеціальної інформації в текстах таких типів: інтерв'ю, короткі навчальні бесіди, новини; готувати публічні виступи з певних фахових питань, застосовуючи засоби вербальної комунікації та адекватні форми ведення дискусії та дебатів; здогадуватися про значення незнайомих лексичних одиниць за контекстом у статтях, брошурах, оригінальній художній літературі; розуміти імпліцитну інформацію тексту; розуміти, точку зору й емоцію автора, коли вони виражені експліцитно; писати тези для усного висловлювання; складати резюме до тексту, писати особисті та офіційні листи, повідомлення, есе, рекламні оголошення, резюме про прийом на роботу; знаходити нову текстову, графічну, аудіо- та відеоінформацію, що міститься в англійських фахових матеріалах (як у друкованому, так і в електронному вигляді); аналізувати англійські джерела інформації для отримання відомостей, що є необхідним для виконання професійних завдань та прийняття професійних рішень; демонструвати

розуміння соціокультурних аспектів поведінки, побуту та життя англійських країн [1].

Таким чином, процес підготовки майбутніх фахівців англійської мови у початковій школі на факультеті початкового навчання Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка відбувається з урахуванням сучасних тенденцій у галузі вищої педагогічної іншомовної освіти: професійно-орієнтований розвиток іншомовної мовленнєвої компетентності, інтегроване вивчення англійської мови і культури, інноваційність, професійна автономія, міжпредметні зв'язки, використання інформаційних технологій, креативність, міжнародна співпраця, тощо. Зважаючи на сучасні тенденції процесу підготовки майбутнього фахівця, вважаємо за необхідне поєднувати традиційні форми (лекції, практичні заняття, індивідуальні консультації, самостійна робота) організації навчально-виховного процесу та науково-дослідної роботи з інноваційними (інтерактивні лекції, проектна діяльність, методичні майстерні, тренінги, воркшопи, вебіари, медіаконференції).

Впродовж двох десятиліть було підготовлено 322 фахівця, серед яких – відмінники освіти України, вчителі-методисти, вчителі вищої категорії, науковці, перекладачі, громадські діячі.

Висновки і пропозиції. Отже, у запропонованому дослідженні було зроблено спробу проаналізувати стан професійної підготовки майбутніх учителів англійської мови у початковій школі на факультеті початкового навчання Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка з 1996 по 2016 роки в історичній ретроспективі. По-перше, було уточнено поняття «професійна підготовка майбутніх учителів англійської мови в початковій школі» та сформульовано становлення процесу професійної підготовки майбутніх фахівців до навчання молодших школярів англійської мови. По-друге, було окреслено основні тенденції у галузі вищої педагогічної іншомовної освіти та вимоги до рівня професійної підготовки сучасного вчителя англійської мови початкової школи, а також обґрунтовано специфіку фахової підготовки майбутніх педагогів з урахуванням традицій та позитивного досвіду організації навчально-виховного процесу на факультеті початкового навчання.

Подальші дослідження з проблеми ми вбачаємо у розробці системної стратегії підвищення якості професійної підготовки майбутніх фахівців англійської мови у початковій школі шляхом удосконалення Державного стандарту професійної освіти, подальшого впровадження компетентнісного підходу, а також проектування інноваційного інформаційно-комунікаційного середовища.

Список літератури:

1. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання [наук. ред. укр. видання д-р пед. наук, проф. С.Ю. Ніколаєва]. – К.: Ленвіт, 2003. – 273 с.
2. Калініна Л. В., Самойлюкевич І. В. Професійна підготовка майбутнього вчителя іноземних мов у контексті європейських вимог [Електронний ресурс]. – 2004. – Режим доступу: <http://eprints.zu.edu.ua/481/1/04klvkev.pdf>
3. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року // [Електронний ресурс]. – 2016. – https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/54258/

Максак И.В., Радченко М.В.

Национальный университет «Черниговский коллегийум» имени Т.Г. Шевченко

ПРОФЕССИОНАЛЬНАЯ ПОДГОТОВКА БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА В НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ: ИСТОРИЧЕСКАЯ РЕТРОСПЕКТИВА

Аннотация

В статье рассматривается проблема профессиональной подготовки будущих учителей английского языка в начальной школе на факультете начального обучения Национального университета «Черниговский коллегийум» имени Т. Г. Шевченко на протяжении двадцати лет (1996-2016) в исторической ретроспективе. Уточнено понятие «профессиональная подготовка будущих учителей английского языка в начальной школе». Произведен анализ становления процесса профессиональной подготовки будущих специалистов к обучению младших школьников английскому языку. Обозначены основные тенденции в сфере высшего педагогического иноязычного образования и требования к уровню профессиональной подготовки современного учителя английского языка в начальной школе. Обоснована специфика профессиональной подготовки будущих педагогов с учетом традиций и позитивного опыта организации учебно-воспитательного процесса на факультете начального обучения.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, компетентностный подход, будущий учитель английского языка, младшие школьники, начальная школа.

Maksak I.V., Radchenko M.V.

T.H. Shevchenko National University «Chernihiv Colehium»

PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE ENGLISH TEACHERS AT PRIMARY SCHOOL: HISTORICAL RETROSPECTIVE

Summary

The paper deals with professional training of future English teachers at primary school provided at Primary Education Department, T. H. Shevchenko National University “Chernihiv Colehium” in historical retrospective within twenty years (1996-2016). The definition “professional training of future English teachers at primary school” has been specified. The process of future teachers’ professional training for teaching English to young learners has been analysed. Tendencies and requirements for modern English teachers’ professional training have been characterised. Future teachers’ professional training specific features based on traditions and positive experience of the Primary Education Department have been proved.

Keywords: professional training, competence approach, future teacher of English, young learners, primary school.